



АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
за результатами опитування
із використанням мікронаративів
щодо поводження
із відходами

Київ, 2020



Публікацію підготовлено в рамках реалізації проєкту ПРООН «Підтримка Парламенту України у сфері сталої енергетики та охорони довкілля», що впроваджується за фінансової підтримки Швеції, та проєкту ПРООН «Поводження з пластиковими відходами на місцевому рівні», який реалізується за фінансової підтримки спільної програми «Новий Світ» (New World Program) Фондації Кока-Кола та організації «Глобальна проблема води» (Global Water Challenge).

Цей звіт підсумовує результати опитування із використанням методу мікронаративів, яке проводилося Програмою розвитку ООН серед населення України впродовж жовтня 2020 року. Над публікацією працювали:

Координація проєкту: Ірина Герасименко

Аналіз та текст: Олександр Шульга

Редактура: Юлія Гудошник

Дизайн: Юлія Мадінова

Думки, висновки чи рекомендації, викладені в цьому виданні, належать авторам/авторкам та упорядникам/упорядницям і не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції, Посольства Швеції в Україні, Фондації Кока-Кола, організації «Глобальна проблема води» (Global Water Challenge), Програми розвитку ООН в Україні або інших агенцій ООН.

Матеріал, наведений у цьому дослідженні, є об'єктом авторського права. Оскільки ПРООН вітає поширення своїх знань, цю публікацію можна відтворювати, повністю або частково, в некомерційних цілях і за умови наведення повного посилання на неї. Карти, графічні зображення тощо слугують як ілюстрації та не обов'язково відображають позицію щодо правового статусу жодної країни або території чи делімітації кордонів.



Програма розвитку ООН в Україні

Кловський узвіз, 1. Київ 01021, Україна

Тел.: +380 (44) 253-9363

www.ua.undp.org

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	4
Методика	4
Збір даних	4
Обробка та аналіз даних	5
РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
РОЗДІЛ 1. НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ ДОСВІДИ (ІСТОРІЇ) ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ВІДХОДАМИ	7
Які тематики переважають в історіях щодо відходів та сміття	7
Особливості відповідей різних соціально-демографічних груп	8
Емоції щодо описаних історій	8
Найбільш розповсюджені типи відходів в описаних історіях	9
Висновки до Розділу 1	9
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКИ РЕСПОНДЕНТІВ ЩОДО СВОЇХ ДОСВІДІВ (ІСТОРІЙ) ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ВІДХОДАМИ	10
Які досвіди переважають	10
Частота описаних історій	11
Обсяг описаних в історіях відходів або сміття	12
Висновки до Розділу 2	13
РОЗДІЛ 3. ПРИЧИНИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	14
Джерела утворення відходів	14
Відповідальність за ситуацію	15
Роль різних суб'єктів у покращенні ситуації	16
Мотивація до дій	17
Перешкоди до змін на краще	18
Уникнення негативних факторів	20
Фактори впливу на дії людей	20
Джерела знань	22
Економічні вигоди	22
Висновки до Розділу 3	23
ДОДАТОК А. АНКЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ	24

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

МЕТОДИКА

Дане дослідження проведено за допомогою аналітичної платформи SenseMaker®, яка поєднує в собі кількісний та якісний підходи. SenseMaker® дозволяє зібрати, візуалізувати та проаналізувати велику кількість досвідів людей. Такий метод може бути використаний як самостійний або в поєднанні з іншими більш традиційними підходами для оцінки, моніторингу або дослідження.

Респондентам надано можливість спершу розповісти власні історії за тематикою дослідження, а потім оцінити їх. Таким чином дослідження поєднує переваги якісних методів, що дозволяє аналізувати реальні досвіди людей, та кількісних, що робить аналіз легшим та більш уніфікованим. До того ж, дана методологія дозволяє проводити збір інформації необмежено у часі, на відміну від традиційних кількісних та якісних методик.

Під час даного дослідження респондентам було запропоновано розповісти свої власні або відомі їм історії – реальні ситуації поводження із відходами в Україні. Це міг бути досвід самих респондентів, їхніх сімей, друзів чи знайомих.

ЗБІР ДАНИХ

Після того, як інструмент дослідження був доопрацьований та протестований, посилання на анкети було розіслано усім охочим. Було застосовано метод «сніжної кулі», коли респонденти могли залучати до опитування своїх друзів та знайомих, а ті, зі свого боку, робили те ж саме і залучали наступних респондентів.

Збір даних проходив впродовж жовтня 2020 року.

ОБРОБКА І АНАЛІЗ ДАНИХ

Загальна кількість відповідей станом на 25 жовтня 2020 року становила 403.

На відміну від традиційного кількісного опитування, обрана методологія була націлена не лише на одну відповідь від одного респондента, а давала можливість розповісти декілька історій із тематики дослідження. Також вона дала змогу респонденту охарактеризувати їх із точки зору частоти, оцінити причини описаних подій, визначити відповідальних за такий стан справ, їхні мотиви тощо. Таким чином ми отримали широкий спектр історій та реальних повсякденних досвідів наших громадян, які стосуються поводження із відходами. Завдяки великій кількості цих історій, можливим стало типологізувати найбільш часті ситуації та проаналізувати як різні вікові, освітні, поселенські та інші групи ставляться до цієї проблеми, як вони залучені або не залучені до цих процесів та як це пояснюють самі.

Респондентам гарантувалася повна анонімність. Жодних персональних даних, окрім соціально-демографічних характеристик не фіксувалося. Так само цитування їхніх історій у публікаціях здійснюється із їхнього дозволу, а ті, хто висловив побажання, аби їхні історії було використано лише в генералізованому вигляді, могли відзначити це побажання у своїх відповідях.

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

- **Найбільш розповсюджені теми історій щодо відходів:** дослідження показало, що люди мають різноманітні досвіди щодо відходів і в переважній більшості розповідають про власні релевантні досвіди або досвіди своїх близьких. Половина історій стосується утилізації, переробки та сміття/відходів.
- **Найбільш розповсюджені типи відходів:** 53% описаних історій стосувалися пластику. Всі інші типи відходів згадувалися набагато рідше.
- **Які відчуття пов'язані з історіями про відходи:** два головні відчуття, які використовували респонденти для опису своїх історій – це оптимізм та вмотивованість. Про них згадується у 58% описаних історій про відходи.
- **Які оцінки історій переважали:** з огляду на переважання позитивних відчуттів, загальні оцінки історій респондентами були переважно позитивні чи скоріше позитивні.
- **Як часто трапляються описані історії:** частота описаних історій, на думку респондентів, є високою або дуже високою.
- **Об'єми відходів в описаних історіях:** за твердженнями більшості респондентів, їхні історії стосуються великих або дуже великих об'ємів відходів чи сміття.
- **Джерела утворення відходів та відповідальність:** у більшості історій респонденти називали джерелом відходів одночасно індивідуальні або колективні та галузеві чи бізнесові практики. Натомість в абсолютній більшості історій опитані поклали відповідальність на людей та громадян, а не на владу та бізнес.
- **Основні мотиви до дій:** абсолютна більшість історій стосувалася внутрішніх мотивів та переконань, а такими мотивами були думки про майбутнє, а також минулі практики та спосіб життя.
- **Економічні стимули:** на відміну від нематеріальних мотивів, економічні вигоди в історіях згадувалися помітно рідше. Це стосувалося близько третини історій із найчастішим згадуванням про заощадження коштів.
- **Основні джерела знань:** респонденти приймали рішення про те, як діяти, опираючись на власний досвід або соціальні мережі, та майже не згадували про звернення до експертного знання.
- **Рецепти покращення ситуації:** в більшості історій, на думку опитаних, негативних наслідків щодо ситуації з відходами можна було б уникнути, якби діяти не було так складно і незрозуміло, або поодинокі дії мали більше значення.

РОЗДІЛ 1. НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ ДОСВІДИ (ІСТОРІЇ) ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ВІДХОДАМИ

ЯКІ ТЕМАТИКИ ПЕРЕВАЖАЮТЬ В ІСТОРІЯХ ЩОДО ВІДХОДІВ ТА СМІТТЯ

Респондентам було запропоновано визначити, до якої з шести загальних тематик належить їхня історія щодо поводження із відходами:



Переосмислення – досвід/ситуація стосується змін у дизайні речей чи підході до їх використання (шляхом спільного використання, багатофункціональності, використання послуг замість придбання нових товарів).



Повторне використання – досвід/ситуація стосується подовження строку служби речей (шляхом повторного вжитку, ремонту, використання як матеріалів для нових речей).



Відмова – досвід/ситуація стосується запобігання утворенню відходів (відмова від непотрібних речей чи пакування, використання альтернатив).



Утилізація та переробка – досвід/ситуація стосується сортування, переробки відходів у вторинні матеріали, нові речі і продукти.



Зменшення – досвід/ситуація стосується мінімізації обсягу майбутніх відходів (завдяки ефективному виробництву, скороченню споживання, плануванню закупів).



Сміття – досвід/ситуація загалом стосується сміття.

У цілому історії розділилися між різними тематиками і жодна з них не переважала. Трохи більше чверті історій (27%) стосувалися утилізації та переробки; кожна п'ята історія (21%) була охарактеризована як історія про сміття/відходи; 19% історій були пов'язані зі зменшенням відходів; по 11% стосувалися переосмислення, зменшення та повторного використання відповідно.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДЕЙ РІЗНИХ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ГРУП

Серед гендерних розбіжностей слід зазначити, що жінки дещо частіше за чоловіків розповідали історії, які пов'язані з відмовою від пакування чи непотрібних речей, а також повторного використання речей і матеріалів.

Молодь до 35 років, яка загалом більш активно розповідала свої історії, пов'язані з відходами, частіше згадувала утилізацію і переробку та відмову від зайвого пакування. Натомість старше покоління порівняно частіше розповідало історії, що пов'язані зі сміттям/відходами.

В абсолютній більшості історій респонденти розповідали про власний досвід та досвід своєї родини. Невелика частка поділилася досвідом друзів або інших громадян.

ЕМОЦІЇ ЩОДО ОПИСАНИХ ІСТОРІЙ

Після розповіді історії щодо поводження із відходами респондентам пропонувалося обрати одне головне відчуття, яке виникає у них при її описі в першу чергу. Більшість історій асоціюються у респондентів із позитивними емоціями: оптимізмом, який відчують 31% опитаних («є труднощі, але ми рухаємося в правильному напрямку»), та вмотивованістю у 27% досвідів («зміни, які я створюю мають вплив»).

Такі яскраво негативні емоції, як розпач та знесилення, було названо у 17% історій – 7% та 10% відповідно.

ТАБЛИЦЯ 1.

ЯКІ ЕМОЦІЇ ВИКЛИКАЛИ
ОПИСАНІ ІСТОРІЇ, %
(респонденти могли обрати
лише одну відповідь)

Оптимізм	31
Вмотивованість	27
Розчарованість	14
Знесилення	10
Злість	7
Розпач	7
Цинізм	4

Опитані порівняно частіше пов'язують позитивні емоції – вмотивованість та оптимізм із історіями про зменшення відходів та їхню утилізацію або переробку. В той же час такі негативні відчуття як розчарованість та знесилення згадуються дещо частіше з історіями про сміття/відходи.

НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНІ ТИПИ ВІДХОДІВ В ОПИСАНИХ ІСТОРІЯХ

Більшість історій так чи інакше стосуються пластикових відходів (53%). На другому місці за частотою згадувань із великим відривом – папір (23%), який фактично ділить другу позицію із історіями про органічні відходи (21%). Лише на кілька відсотків менше історій про скло (19%) та відходи, які не піддаються переробці (16%).

Найрідше в своїх історіях опитані згадували про такі типи відходів як текстиль і метал.

ТАБЛИЦЯ 2.
НАЙБІЛЬШ ЗГАДУВАНІ
В ІСТОРІЯХ ТИПИ ВІДХОДІВ, %
(респонденти могли обрати
до трьох відповідей,
тому сума % більша 100)

Пластик	53
Папір	23
Органічні відходи	21
Скло	19
Відходи, які не піддаються переробці	16
Спеціальні відходи (батареї, ртутні лампи)	13
Тетрапак	11
Текстиль	7
Метал	7

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

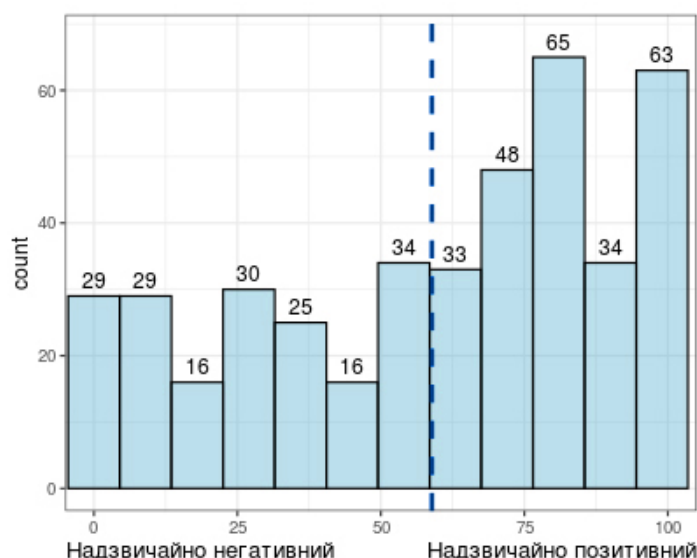
- Респонденти більш охоче розповідали про поводження з відходами, яке стосувалося їх особисто або їхніх близьких.
- Тематика історій була доволі різноманітною, жодна з шести запропонованих не отримала найбільшу частоту згадувань.
- У відповідях респондентів залежно від їхніх соціально-демографічних характеристик можна виділити кілька особливостей: жінки частіше згадували про відмову від зайвої купівлі та повторне використання речей. Також, в залежності від віку, опитані частіше згадували про утилізацію та відмову від зайвого пакування (молодше покоління) і про ситуації, що пов'язані зі сміттям/відходами (старше покоління).
- В історіях про відходи, які розповіли респонденти, переважали оптимізм та вмотивованість. Особливо, коли йшлося про зменшення відходів, їхню утилізацію чи переробку.
- Найчастіше всі види історій стосувалися таких відходів як пластик, папір, органічні відходи чи скло.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКИ РЕСПОНДЕНТІВ ЩОДО СВОЇХ ДОСВІДІВ (ІСТОРІЙ) ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

ЯКІ ДОСВІДИ ПЕРЕВАЖАЮТЬ

Переважає більшість розказаних історій оцінювалася респондентами як позитивні чи скоріше позитивні.

ГРАФІК 1.
ОЦІНКА ОПИСАНОГО
ДОСВІДУ



Найбільша частота позитивних оцінок притаманна історіям із особистого досвіду або досвіду своєї сім'ї, тоді як історії про ширше оточення (інших громадян або всю країну) отримують більше негативних оцінок.

«Моя история наверное позитивна. Я сам перешел на многоразовые бутылки и чашки и уже рекрутировал несколько друзей и коллег сделать то же самое. На тренировках почти все теперь используют бутылки пусть и из пластика, но многоразовые. А на работе все завели себе чашки и мы больше не используем стаканчики в кофемашине».

«Для Киева залишається гострою проблема сортування відходів. Я проживаю у багатоквартирному будинку, де створено ОСББ. Переважає більшість мешканців готова до того, щоб сортувати відходи. Проте правління ОСББ не може знайти організацію, яка б погодилася вивозити відходи з пластику».

Зараз це стало не вигідно. На жаль, ця проблема не підіймається навіть під передвиборних перегонів до Київради. Вона не турбує ані державну владу, що тріскотить про європейський вибір, ані місцеву».

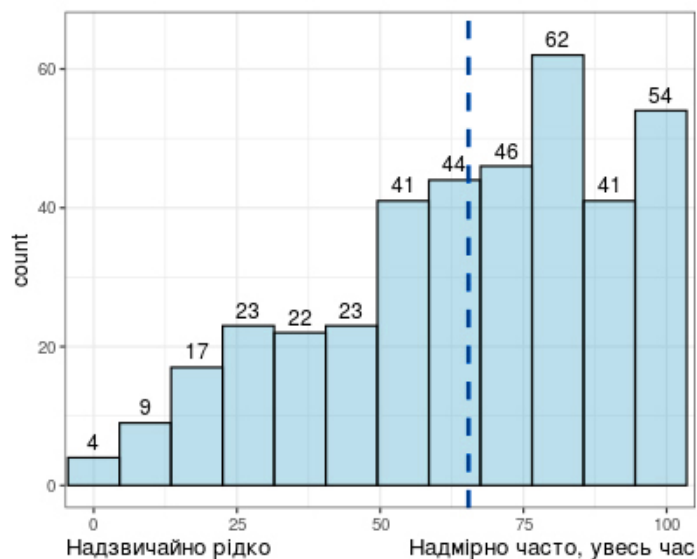
За тематиками слід виділити історії, що пов'язані з утилізацією сміття/відходів та сміттям загалом. З цим типом досвідів пов'язано порівняно більше негативних оцінок, аніж з історіями про переосмислення, відмову, зменшення чи повторне використання.

«Не каждый человек в моем городе хочет и может утилизировать правильно люминесцентные лампы. На слуху нет ни одной точки приема, а искать информацию всем лень, ведь проще выкинуть в обычный мусорный бак».

ЧАСТОТА ОПИСАНИХ ІСТОРІЙ

Описані історії, згідно тверджень респондентів, відбуваються часто або дуже часто.

ГРАФІК 2.
ЯК ЧАСТО ТРАПЛЯЄТЬСЯ
ОПИСАНИЙ ДОСВІД

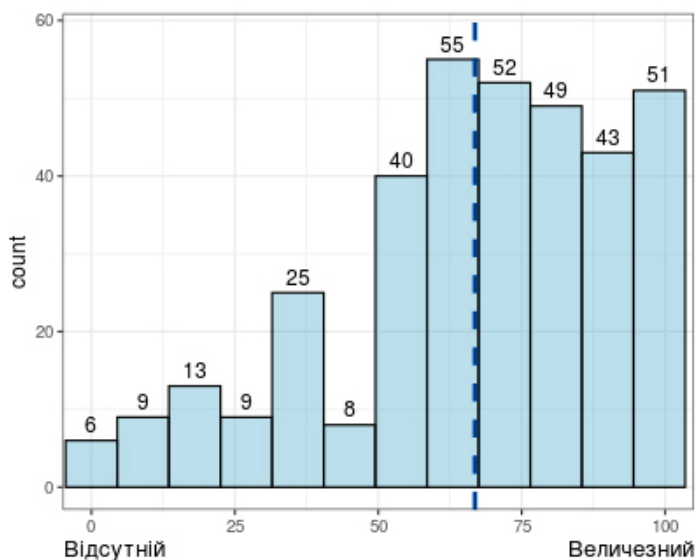


Порівняно з іншими тематиками, на думку респондентів, найчастіше траплялися історії, пов'язані з відмовою від непотрібних речей чи пакування, загалом зі сміттям/відходами та утилізацією.

ОБСЯГ ОПИСАНИХ В ІСТОРІЇ ВІДХОДІВ АБО СМІТТЯ

Більшість історій респондентів, згідно їхніх тверджень, стосувалися великих або дуже великих об'ємів відходів чи сміття.

ГРАФІК 3.
ЯКИЙ ОБСЯГ
ОПИСАНИХ В ІСТОРІЇ
ВІДХОДІВ АБО СМІТТЯ



Ця тенденція простежується стосовно всіх тематик історій. Водночас згадки про невеликі об'єми відходів є порівняно частішими в історіях про повторне використання речей.

У більшості історій йдеться про переважно великі обсяги різних типів відходів. Найчастіше згадується пластик. Порівняна більшість історій опитаних так чи інакше стосується пластикових відходів, тоді як згадки про органічні відходи трапляються рідше – вони фігурують у половині історій.

«В побуті кожний день стикаюся з проблемою поліетиленових пакетів, їхньої чисельності, труднощами їхньої утилізації. Кожний похід до магазину, на ринок супроводжується силенною кількістю поліетиленових пакетів. Часто густо один товар пакують навіть у два пакети. Всі намагання якось оптимізувати використання цієї тари, через повторне її застосування, не дають особливих результатів. Все рівно доводиться викидати у сміття купи поліетилену».

Очікувано менші обсяги, за оцінками респондентів, у їхніх досвідах, що пов'язані зі спеціальними відходами – батарейками, ртутними лампами тощо.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

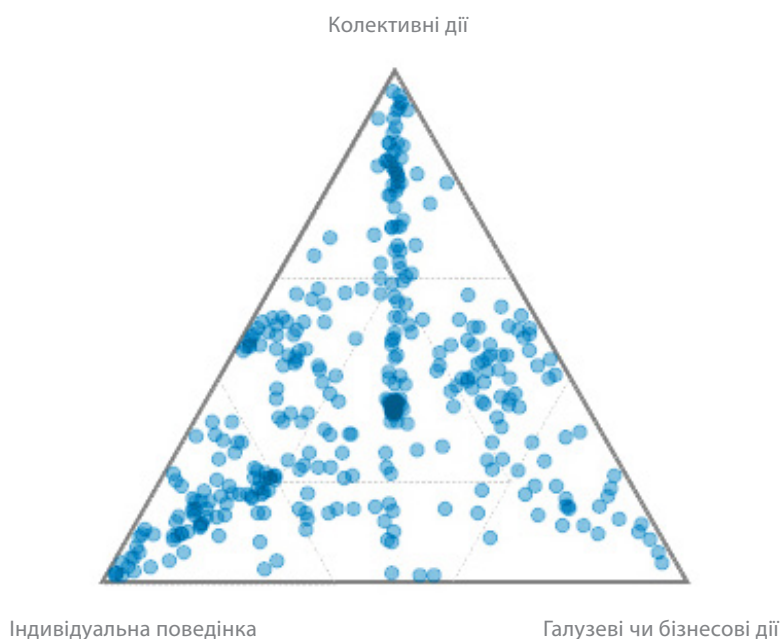
- Переважають позитивні чи скоріше позитивні оцінки розказаних історій.
- Найбільш позитивні оцінки стосуються історій із особистого досвіду опитаних або досвіду їхніх сімей. Кількість негативних оцінок збільшується, коли історії стосуються не безпосередньо особистих досвідів.
- Загальні оцінки різних історій в залежності від тематики корелюють з уже згаданими тенденціями. Так само як і при визначенні притаманних різним історіям відчуттям, респонденти частіше позитивно оцінювали досвіди, що пов'язані зі зменшенням відходів чи утилізацією, і частіше негативно оцінювали історії про сміття/відходи.
- Частота описаних історій, на думку респондентів, є високою або дуже високою.
- Більшість історій стосуються великих або дуже великих обсягів відходів чи сміття.

РОЗДІЛ 3. ПРИЧИНИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ВІДХОДІВ

Більшість учасників опитування розподіляли відповідальність за утворення відходів серед індивідуальних або колективних та галузевих чи бізнесових практик. Жодна з них не отримала найбільшу кількість згадувань. Це стосується фактично всіх видів відходів (органічні, пластик, скло, папір тощо), про які розповідали респонденти.

ГРАФІК 4.
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ
НАЙБІЛЬШЕ СМІТТЯ
ЧИ ВІДХОДІВ УТВОРЕНО ЧЕРЕЗ



Можна лише зауважити, що в історіях про утворення сміття/відходів респонденти частіше згадували про колективні дії, як джерело його походження.

«Я только начинаю сортировать мусор и отходы. Это довольно сложно делать, потому что я не всегда уверен, что это дает результат и очень демотивирует отношение других людей. Я не здаюсь и дальше сортирую. Правда, надеюсь, что остальные тоже найдут в себе силы на это».

Натомість в історіях про переосмислення змін в дизайні речей чи підході до їх використання частіше згадувалася важливість індивідуальних дій.

«Декілька років тому я змінила відношення до одягу і багатьох побутових товарів. Так склалося, що я за короткий проміжок часу декілька разів переїжджала з міста в місто і вкотре збираючи речі здивувалась скільки речей я навіть не розраховувала з минулого переїзду. З тих пір як декілька разів скоротила свій гардероб, подарувавши багато речей, а також займаюсь ремонтом одягу і купую те, що потрібно, в секунді».

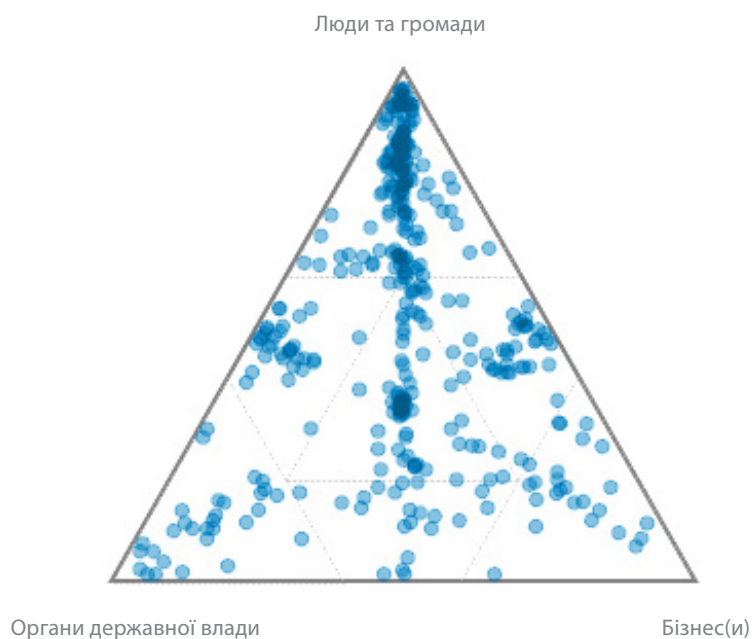
Відповіді щодо джерел утворення відходів не мають яскравих розбіжностей в залежності від статі, віку та освіти респондентів. Слід підкреслити: на відміну від інших соціально-демографічних груп, респонденти, які вказали дохід вище середнього або високий (вистачає на все необхідно і роблять заощадження або живуть в повному достатку) частіше вважали індивідуальні дії джерелом утворення відходів чи сміття.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СИТУАЦІЮ

В абсолютній більшості історій, на думку опитаних, відповідальність несуть самі громадяни. Лише невелика частина покладає її на владу або бізнес.

«Мою історію можна позначити переосмисленням тому що я дійсно почав задумуватись над тим, що відбувається з сміттям в нашій державі. Особливо після поїздки у Карпати, де сміття валяється по лісах та горах. Така ситуація дійсно вражає. Люди дуже сильно свинячать і не думають про майбутнє».

ГРАФІК 5.
ВІДПОВІДАЛЬНИМИ
ЗА СИТУАЦІЮ В ОПИСАНІЙ
ІСТОРІЇ БУЛИ



Люди та громади, за оцінками респондентів, є головними відповідальними за стан справ у всіх видах історій та стосовно всіх видів відходів.

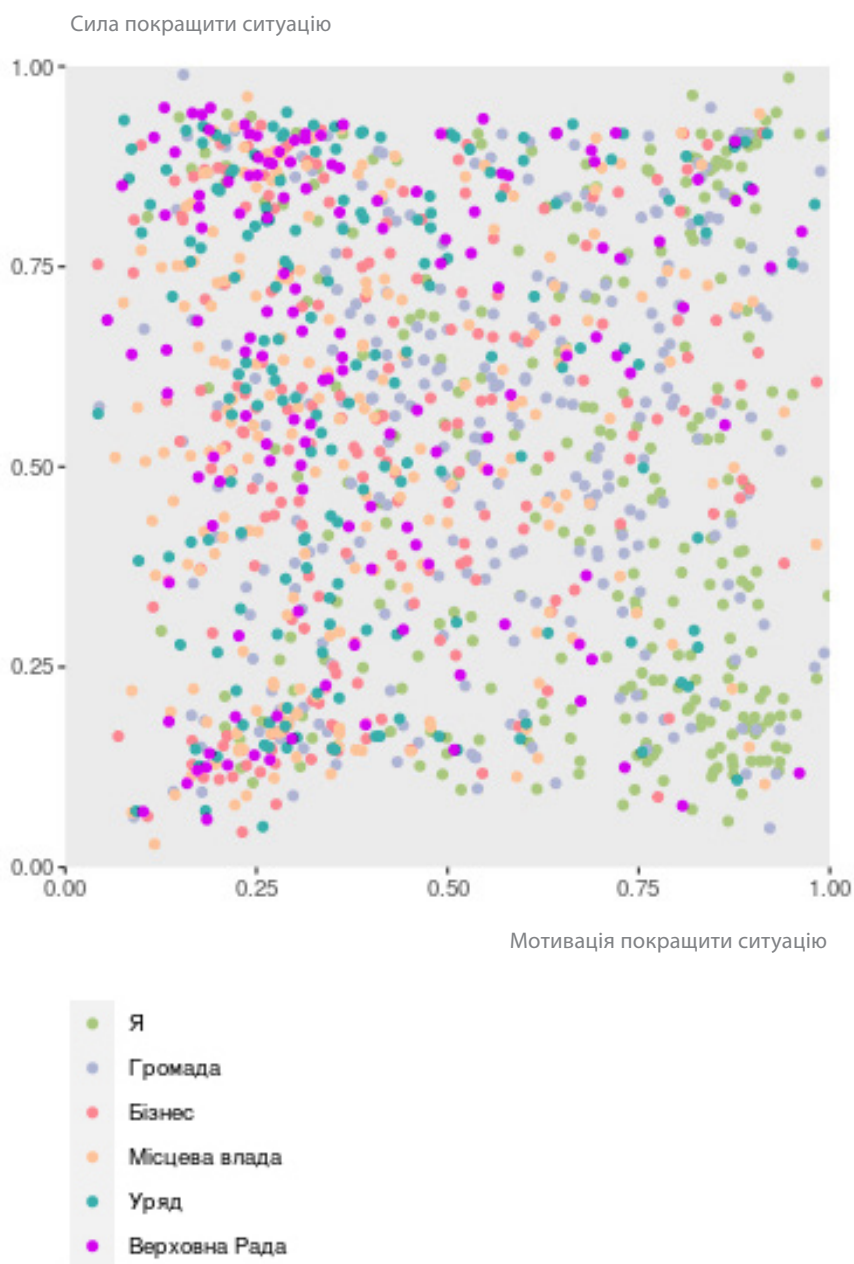
Так само немає значних відмінностей у відповідях на це запитання серед представників різних соціально-демографічних груп.

РОЛЬ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ У ПОКРАЩЕННІ СИТУАЦІЇ

На думку опитаних, у різних суб'єктів сила покращити ситуацію із відходами та мотивація це зробити не завжди співпадають. Багато респондентів згадували про те, що силу покращити ситуацію мають уряд та парламент, однак нижче оцінювали мотивацію цих органів.

Найкраще співвідношення мотивації та спроможності можна зафіксувати у місцевої влади, громад та самих громадян.

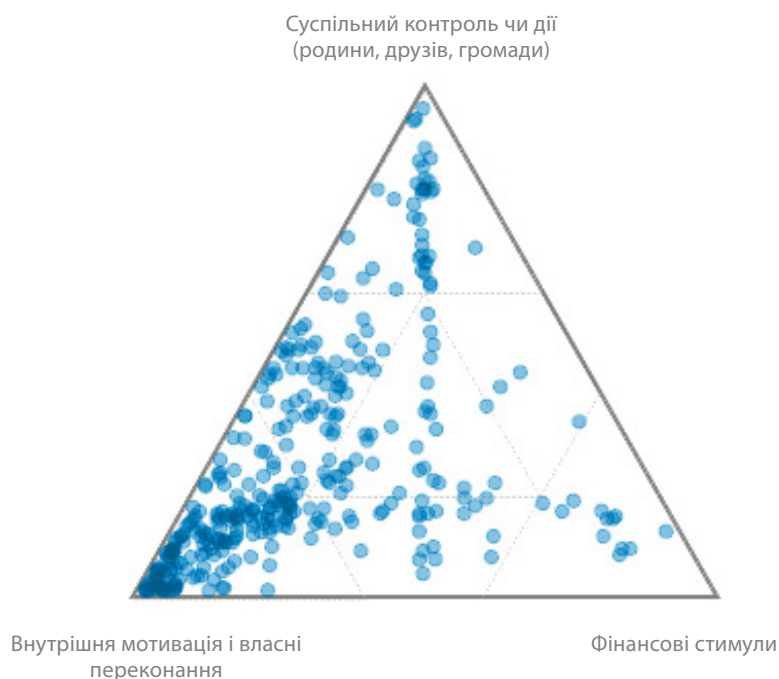
ГРАФІК 6.
РОЛЬ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ
У ПОКРАЩЕННІ СИТУАЦІЇ



МОТИВАЦІЯ ДО ДІЙ

Абсолютна більшість історій у темі мотивації стосувалася внутрішніх мотивів та переконань.

ГРАФІК 7.
ЩО МОТИВУВАЛО ДО ДІЙ
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ



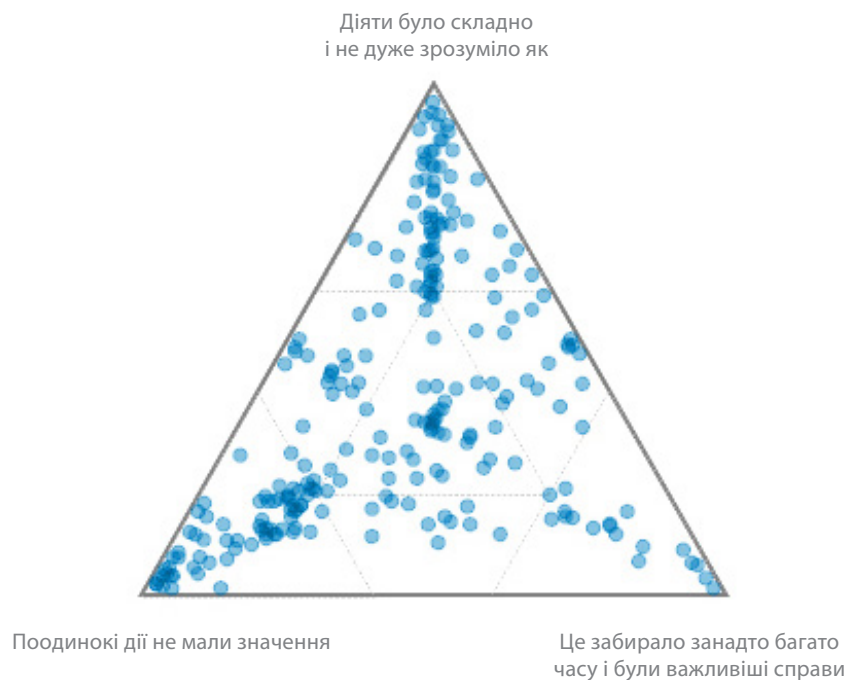
«Для меня важным атрибутом похода в горы стал мешок на 60 литров. Я его всегда беру с собой и при спуске с горы собираю пластик, упаковки, пачки от сигарет. Всегда набирается полный мешок. Это мой вклад».

Саме внутрішня мотивація і власне переконання, а не суспільний контроль або, тим паче, фінансові стимули, називалися представниками всіх ґендерних, вікових, освітніх, фінансових та інших груп у всіх видах історій.

ПЕРЕШКОДИ ДО ЗМІН НА КРАЩЕ

На думку респондентів, у більшості історій негативних наслідків щодо ситуації з відходами можна було б уникнути. Однак діяти було складно, незрозуміло або поодинокі дії не мали значення. Абсолютна більшість відповідей розподілилися між цими поясненнями.

ГРАФІК 8.
ЩО ЗАВАДИЛО
ЗМІНАМ НА КРАЩЕ
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ



Тому незалежно від тематики, соціально-демографічних груп та типу відходів про які йшлося в історіях, нерозуміння як діяти і зневіра у поодиноких зусиллях переважали в описаних ситуаціях. Лише коли заходила мова про спеціальні відходи (наприклад, батарейки або ртутні лампи), респонденти відзначали складність і незрозумілість того, що буде з цими відходами далі відбуватися.

На уточнююче запитання щодо перешкод змінам на краще, в якому можна було надати декілька відповідей, респонденти порівняно частіше називали відсутність підтримки уряду чи місцевих органів влади (43%) та відсутність інфраструктури для збору відсортованих відходів (39%).

«Ми перестали сортувати сміття вже рік тому. Хоча спочатку вся сім'я з ентузіазмом вдалася до сортування і пів року сумлінно розбирали сміття по пакетам. Завели три відра. Виносили і викидали в різні контейнери. Потім сусідка сказала, що забирає все одна машина і ми перестали. Це дуже демотивує і дуже сумно, що так непродумано».

Крім того, більше чверті опитаних згадували таку перепону як відсутність знань про те, що робити з відходами (27%). Трохи рідше йшлося про відсутність знань, як зменшити утворення сміття та відходів (23%) або відсутність можливості доставляти відсортовані відходи до пунктів прийому (22%).

«Стоят 3 мусорных бака во дворе. Сортировки мусора нет. Даже для сбора элементов электропитания нет бака. Ситуация не соответствует мировым нормативам сбора мусора».

Варто зазначити, що про фінансові стимули чи покарання опитані згадували порівняно рідше – 12% та 10% відповідно.

ТАБЛИЦЯ 3.
ЗАПОБІГАННЮ
ЧИ ЗМЕНШЕННЮ ОБСЯГУ
СМІТТЯ ЧИ ВІДХОДІВ
У ІСТОРІЇ ЗАВАДИЛИ, %
(респонденти могли обрати
до трьох відповідей,
тому сума % більша 100)

Відсутність підтримки уряду чи місцевих органів влади	43
Відсутність інфраструктури для збору відсортованих відходів	39
Відсутність знань про те, що робити з відходами (як сортувати, куди здавати)	27
Відсутність знань про те, як зменшити утворення сміття та відходів	23
Відсутність можливості доставляти відсортовані відходи до пунктів прийому	22
Традиції або сімейні звички	19
Думка, що відсортовані відходи все одно потрапляють на звалище	18
Незручне чи віддалене розташування пунктів збору відсортованих відходів	16
Відсутність позитивного прикладу інших людей	16
Відсутність підтримки інших людей	15
Відсутність фінансової вигоди від дій (заробітку чи економії)	12
Відсутність відповідальних за поводження із відсортованими відходами	11
Відсутні чи низькі штрафи, або ж вони не застосовуються	10
Питання безпеки та санітарії (пов'язано з COVID-19)	9
Відсутність часу цим займатися	7
Інше	3

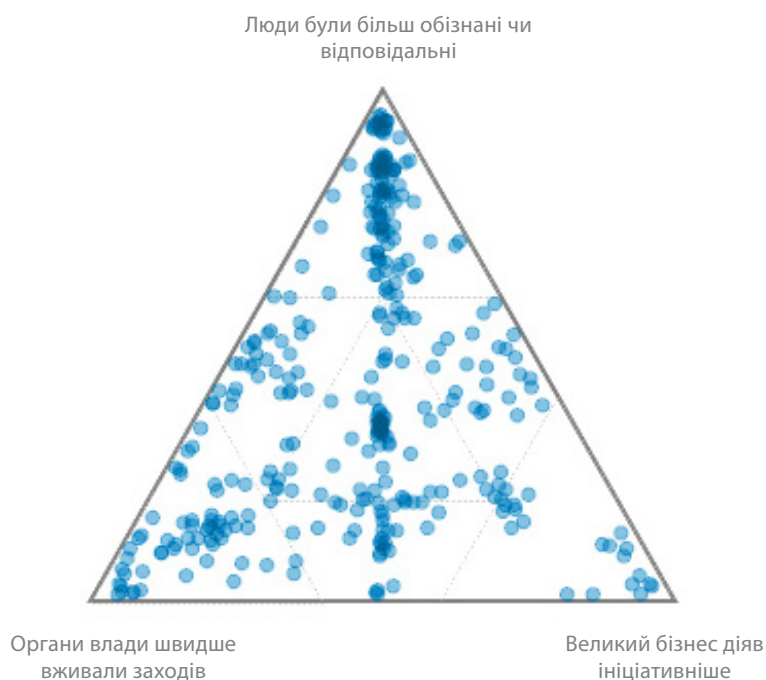
УНИКНЕННЯ НЕГАТИВНИХ ФАКТОРІВ

За твердженнями респондентів, більше обізнаності та відповідальності людей могли би допомогти уникнути описаних вище негативних аспектів в розказаних історіях. Цей варіант звучав частіше за інші, коли опитані намагалися дати відповідь на запитання як подолати перешкоди, описані в їхніх історіях.

Обізнаність та відповідальність громадян, як відповідь на негативні аспекти в сфері поводження із відходами, об'єднала респондентів, які представляли різні демографічні групи та поділилися різними за тематиками історіями.

«Из-за отсутствия понимания, как правильно сортировать, постоянно испытываю проблему при выбросе мусора. Элементарно выбросить жевательную резинку я просто не знаю в какой контейнер».

ГРАФІК 9.
НЕГАТИВНИХ АСПЕКТІВ
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ
МОЖНА БУЛО Б
УНИКНУТИ, ЯКБИ

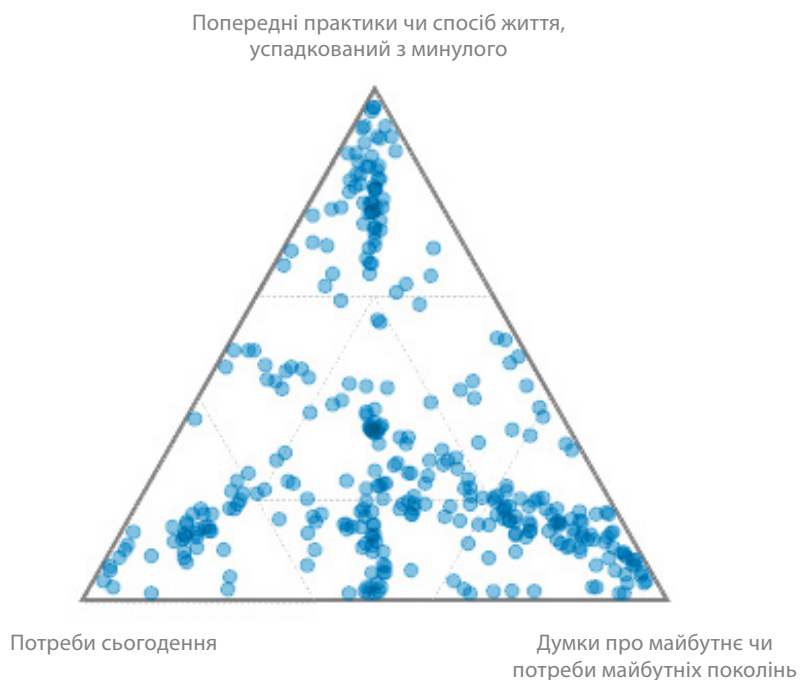


ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ДІЇ ЛЮДЕЙ

Думки про майбутнє були головним мотивом в більшості описаних історій про відходи. На другому місці з суттєвим відривом – попередні практики та спосіб життя. Найменше мотивували людей до дій в отриманих історіях потреби сьогодення.

При цьому суттєвих відмінностей між респондентами в залежності від тематики їхніх історій чи їхніх соціально-демографічних характеристик не виявлено.

ГРАФІК 10.
НА ДІЇ ТА РІШЕННЯ
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ
ВПЛИВАЛИ



На уточнююче запитання, хто надихнув чи допоміг діяти в описаних історіях, респонденти найчастіше назвали родину (34%) та друзів (30%). Серед інших варіантів, які назвали помітно рідше, слід згадати громадських активістів (23%), міжнародні організації та експертів (13% та 11% відповідно).

Важливо звернути увагу, що про допомогу чи надихаючу роль влади всіх рівнів та гілок згадували лише по одному відсотку опитаних.

ТАБЛИЦЯ 4.
ХТО В ІСТОРІЇ НАДИХНУВ
ЧИ ДОПОМІГ ДІЯТИ, %
(респонденти могли обрати
до трьох відповідей,
тому сума % більша 100)

Родина	34
Друзі	30
Громадські активісти	23
Міжнародні організації	13
Сусіди	11
Експерти, консультанти	11
Знаменитості	10
Місцева громада	8
Колеги	7
Місцева влада, Верховна рада, релігійні лідери, вчителі, Уряд	по 1

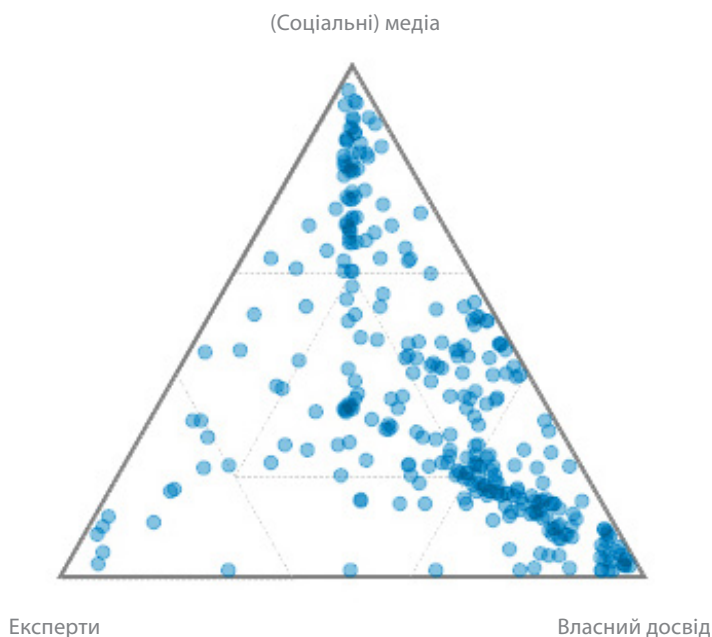
ДЖЕРЕЛА ЗНАНЬ

Двома головними джерелами знань в описаних історіях респонденти називали власний досвід і соціальні мережі. Зовсім невелика кількість згадок була про експертів у галузі поводження з відходами.

Цей розподіл майже не відрізнявся в залежності від тематики описаних історій та типів відходів, про які йшлося.

Водночас слід згадати про деякі розбіжності між соціально-демографічними групами. Жінки частіше за чоловіків називали джерелом інформації соціальні мережі. Так само частіше про соціальні мережі згадували молодші респонденти (до 35 років) порівняно зі старшими учасниками опитування.

ГРАФІК 11.
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ
ДЖЕРЕЛАМИ ЗНАНЬ
БУЛИ

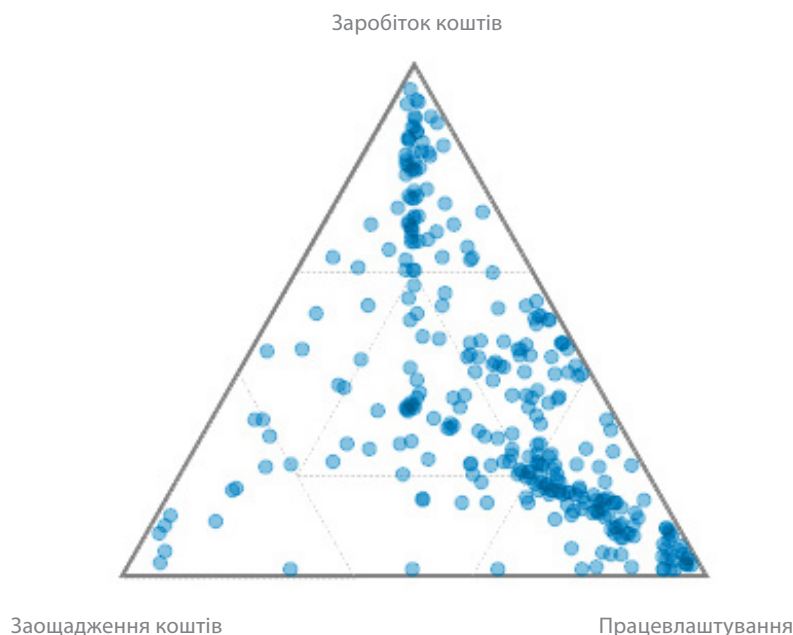


ЕКОНОМІЧНІ ВИГОДИ

Про економічні вигоди, пов'язані з розказаними історіями, згадали лише близько третини респондентів. При цьому головною вигодою абсолютна більшість із них називає заощадження коштів і набагато рідше – заробіток.

Подібна тенденція зберігається незалежно від тематики історії чи типу відходів про який згадується, та звучить від представників різних соціально-демографічних груп.

ГРАФІК 12.
ЕКОНОМІЧНІ ВИГОДИ
В ОПИСАНІЙ ІСТОРІЇ



ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

- Джерелами відходів в більшості історій респонденти називали одночасно індивідуальні або колективні та галузеві чи бізнесові практики, не віддаючи переваги лише одному з них.
- Однак коли йшлося про відповідальних за описані ситуації з відходами, в абсолютній більшості історій опитані називали самих людей, і лише невелика частина поклала відповідальність на владу або бізнес.
- Щодо мотивації до дії, то абсолютна більшість історій стосувалася внутрішніх мотивів та переконань.
- Такими мотивами в більшості описаних історій про відходи були думки про майбутнє, а також попередні практики та спосіб життя.
- Про економічні вигоди опитані згадували набагато рідше – лише близько третини респондентів зазначили про них. Абсолютна більшість згадок стосувалася заощадження коштів.
- Основними джерелами знань в описаних історіях були власний досвід і соціальні мережі.
- На думку респондентів, в більшості історій негативних наслідків щодо ситуації з відходами можна було б уникнути, якби діяти не було так складно і незрозуміло, а поодинокі дії мали значення.

ДОДАТОК А. АНКЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження щодо поводження з відходами

Дякуємо, що ви вирішили взяти участь у дослідженні щодо поводження із відходами. **Ваша думка для нас дуже цінна!**

Основою для цього дослідження є особисті історії та ваші пережиті досвіди - так звані "мікронаративи". Завдяки їм ми вивчаємо моделі та мотиви того чи іншого поводження із відходами. Кожен, хто заповнює цю анкету, зможе отримати готові результати дослідження на свою електронну скриньку.

Ініціатором цього дослідження є Програма розвитку ООН в Україні у співпраці із Cognitive Edge в рамках проєктів ПРООН/Швеції «Підтримка Парламенту України в сфері сталої енергетики та охорони довкілля» та ПРООН/NWP «Поводження з пластиковими відходами на місцевому рівні».

Участь є добровільною, а забезпечення вашої конфіденційності є нашим найвищим пріоритетом. Будь-які посилання на ваше ім'я цілком виключені, простежити ваші відповіді буде жодним чином неможливо. Наприкінці анкети у вас буде можливість додати свою адресу електронної пошти у форму Google, яка повністю відокремлена від анкети. Це дозволить нам поділитися з вами посиланням на результати дослідження, не зберігаючи жодної прив'язки до ваших відповідей.

Наперед дякуємо вам за участь та поширення анкети серед родичів, друзів, колег та знайомих!

Чи згодні ви брати участь у цьому опитуванні? Ви можете відмовитись у будь-який час.

Я погоджуюсь

*Заповнення анкети має зайняти не більше 15 хв.
Немає жодних вимог до обсягу вашої історії. Не існує неправильних відповідей!*

Вам потрібно буде поділитися досвідом зі свого життя чи життя когось із знайомих. Це може бути подія, яка відбулася особисто з вами або про яку ви чули. Це може бути як позитивний, так і негативний досвід. Потім потрібно буде відповісти на декілька запитань, які стосуються цього досвіду. Обсяг історії може бути від одного-двох речень до кількох абзаців. Не обов'язково називати своє ім'я чи імена людей, згадуваних в історії. Не зважайте на правопис чи граматику.

Будь ласка, опишіть ОДНУ історію. Ви можете заповнювати анкету необмежену кількість разів, якщо хочете надіслати більше різних історій!

1.2 Оберіть картинку, яка нагадує вам про якусь історію чи ситуацію, що стосується відходів чи сміття



Переосмислення - ваш досвід/ситуація стосується змін в дизайні речей чи підході до використання (шляхом спільного використання, багатофункціональності, використання послуг замість придбання нових товарів)

Відмова - ваш досвід/ситуація стосується запобігання утворенню відходів (відмова від непотрібних речей чи пакування, використання альтернатив)

Зменшення - ваш досвід/ситуація стосується мінімізації обсягу майбутніх відходів (завдяки ефективному виробництву, скороченню споживання, плануванню закупів)

Повторне використання - ваш досвід/ситуація стосується подовження строку служби речей (шляхом повторного вжитку, ремонту, використання як матеріалів для нових речей)

Утилізація та переробка - ваш досвід/ситуація стосується сортування, переробки відходів у вторинні матеріали, нові речі і продукти

Сміття - ваш досвід/ситуація загалом стосується сміття

1.3 Розкажіть позитивну або негативну історію чи ситуацію з вашого досвіду чи досвіду ваших знайомих, яка пов'язана з обраною картинкою. Що трапилось?

1.4 Запропонуйте хештег для своєї історії. Яку б назву ви дали б цій ситуації або як би ви її описали кількома словами?



1.5. Цей досвід насамперед стосувався ...

- Особисто вас
- Вашої родини
- Ваших друзів і знайомих
- Вашої громади
- Всєї України

Будь ласка, подумайте над історією чи ситуацією, якою ви поділилися.

У деяких питаннях цього розділу вам потрібно буде так поставити маркер, щоб він визначив зміст цієї історії. Чим ближче маркер до краю, тим більше виражені елемент чи поняття, які там зазначені. Якщо всі елементи чи поняття однаково важливі, поставте його посередині. Оберіть «Незастосовне», якщо питання не стосується вашої історії чи ситуації.

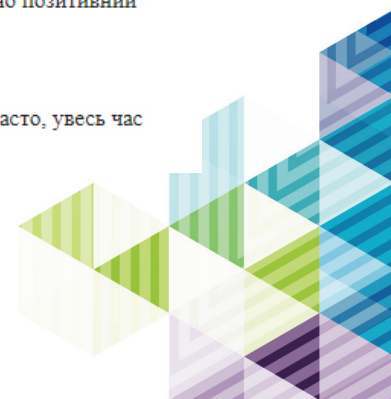
2.1 Загалом цей досвід ...

Надзвичайно негативний  Надзвичайно позитивний

2.2. На вашу думку описане трапляється ...

Надзвичайно рідко  Надмірно часто, увесь час

2.2 Незастосовне



2.3. Описаний обсяг відходів чи сміття ...



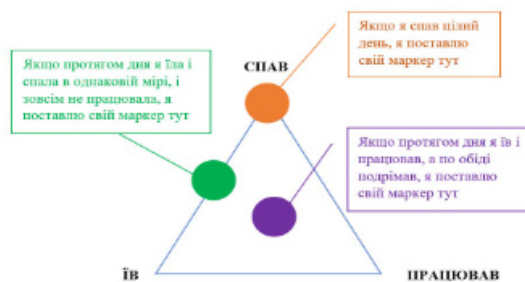
2.4. Описаний обсяг пластикової упаковки або продуктів, які містять пластик ...



2.5. Описаний обсяг органічних відходів ...



Думаючи про свою історію, натисніть на маркер і перетягніть його до положення у трикутнику, яке найкраще відображає ситуацію. Чим ближче маркер до будь-якого з кутів, тим сильніше цей елемент чи концепція присутні в історії. Положення між кутами вказує на поєднання елементів.

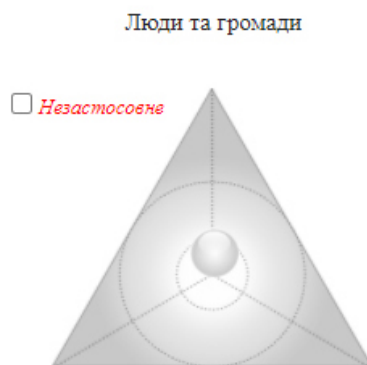


Приклад вгорі демонструє варіанти розміщення маркера, залежно від того, як Ви провели день.

3.1 В описаній історії найбільше сміття чи відходів утворено через...



3.2 У вашій історії відповідальним за ситуацію були...



Індивідуальна поведінка

Галузеві чи бізнесові практики

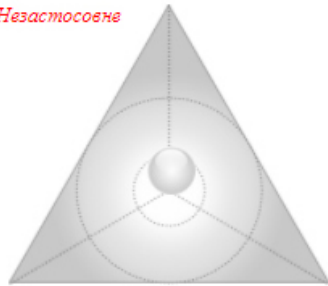
Органи державної влади

Бізнес(и)

3.3 У вашій історії вас чи інших людей до дій мотивували...

Суспільні контроль чи дії (родини, друзів, громади)

Незастосовне



Внутрішня мотивація і власні переконання

Фінансові стимули

3.4 Змінам та покращенню в ситуації у вашій історії завадили ...

Діяти було складно і не дуже зрозуміло як

Незастосовне



Поодинокі дії не мали значення

Це забирало занадто багато часу і були важливіші справи

3.5 Негативних аспектів історії можна було б уникнути, якби ...

Люди були більш обізнані чи відповідальні

Незастосовне



Органи влади швидше вживали заходів

Великий бізнес діяв ініціативніше

3.6 На дії та рішення людей в описаній Вами історії впливали...

Попередні практики чи спосіб життя, успадкований з минулого

Незастосовне



Потреби сьогодення

Думки про майбутнє чи потреби майбутніх поколінь



3.7 В описаній історії люди отримали знання через...

[Соціальні] медіа

Незастосовне



Експерти

Власний досвід

3.8 В описаній історії економічними вигодами, пов'язаними з поведінням з відходами були...

Заробіток коштів

Незастосовне



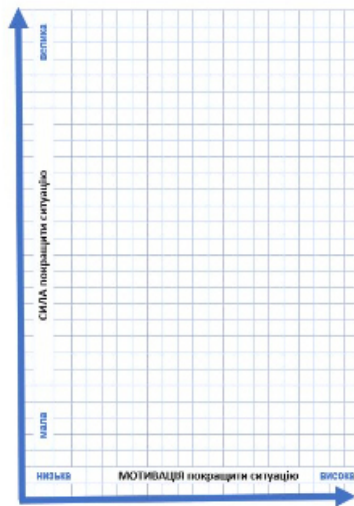
Заощадження коштів

Працевлаштування

Перетягніть одне чи кілька зображень людей чи установ на сітку, щоб відобразити їх роль у вашій історії. Якщо якісь із груп не відіграють ролі у вашому досвіді, тоді сміливо залишайте їх як є поза сіткою.

3.9 Якою ви бачите роль ...

-  Я
-  Громада
-  Підприємство
-  Муніципальна влада
-  Учитель
-  Верховна Рада



Незастосовне



Будь ласка, розкажіть детальніше про контекст ситуації, якою ви поділилися. Оберіть «Незастосовне», якщо питання не стосується вашої ситуації.

4.1 В якому місці відбулася ця ситуація чи історія?

- Міська місцевість (обласний центр)
- Міська місцевість (місто чи смт)
- Сільська місцевість
- Незастосовне

4.2 Де саме сталася ця ситуація чи історія?

- Багатоквартирний будинок
- Приватний будинок
- Громадський простір
- Природне середовище
- Незастосовне

4.3 Про який тип відходів передусім ваша історія? (макс 4)

- Скло
- Папір
- Метал
- Пластик
- Текстиль
- Незастосовне
- Органічні відходи
- Тетрапак
- Відходи, які не піддаються переробці
- Спеціальні (батарейки, ртутні лампи)

4.4 Хто в Вашій історії надихнув чи допоміг діяти? (макс 3)

- Родина
- Сусіди
- Місцева громада
- Знаменитості
- Громадські активісти
- Місцева влада
- Верховна рада
- Інші
- Друзі
- Колеги
- Експерти, консультанти
- Релігійні лідери
- Вчителі
- Уряд
- Міжнародні організації

Інші (вказіть)

Незастосовне

4.5 Запобіганню чи зменшенню обсягу сміття чи відходів у вашій історії завадило... (макс 3)

- Питання безпеки та санітарії (пов'язано з COVID-19)
- Традиції або сімейні звички
- Відсутність знань про те, як зменшити утворення сміття та відходів
- Відсутність знань про те, що робити з відходами (як сортувати, куди здавати)
- Відсутність позитивного прикладу інших людей
- Відсутність підтримки інших людей
- Відсутність підтримки уряду чи місцевих органів влади
- Відсутність фінансової вигоди від дій (заробітку чи економії)
- Думка, що відсортовані відходи все одно потрапляють на звалище
- Відсутність часу цим займатися
- Відсутність можливості доставляти відсортовані відходи до пунктів прийому
- Відсутність інфраструктури для збору відсортованих відходів
- Незручне чи віддалене розташування пунктів збору відсортованих відходів
- Відсутні чи низькі штрафи, або ж вони не застосовуються
- Відсутність відповідальних за поводження з відсортованими відходами
- Інше

Інше (вказіть)

Незастосовне



4.6 Що допомогло зменшити обсяг сміття чи відходів у вашій історії? (макс 3)

- Уникнення зайвої упаковки (фасованих товарів, поліетиленових пакетів)
- Заплановані покупки
- Придбання вживаних речей
- Ремонт старих речей
- Реставрація чи покращення старих речей
- Використання деталей від старих товарів в нових
- Сортування відходів
- Збір сміття
- Утилізація відходів
- Спалювання сміття
- Використання старих виробів чи деталей для створення нових речей
- Використання послуг замість придбання товарів (оренда тощо)
- Інше

Інше (вказіть)

- Незастосовне (обсяг не зменшився)

4.7 Які у вас відчуття щодо цієї історії?

- Мотивованість (зміни, які я створюю, мають вплив)
- Оптимізм (є труднощі, але ми рухаємося у правильному напрямку)
- Розчарованість (ці зусилля корисні, але вони нічого не змінюють)
- Цинізм (навіть якщо це і спрацює, усім до цього байдуже)
- Злість (всього цього можна було б уникнути)
- Знесилення (ситуація така масштабна, що вона поза моїм контролем)
- Розпач (і коли вже люди почнуть ставитися до цього серйозно?)
- Жодне з перерахованого

Будь ласка, поділіться з нами інформацією щодо кількох **соціально-демографічних запитань** для уточнення контексту історії.

5.1 Ваша стать?

- Чоловіча
- Жіноча
- Не хочу відповідати

5.2 Який ваш вік?

- молодше 18
- від 18 до 24
- від 25 до 34
- від 35 до 44
- від 45 до 54
- від 55 до 64
- старше 65
- Не хочу відповідати

5.3 Де ви проживаєте? (оберіть одну відповідь)

- Міська місцевість
- Сільська місцевість

5.4 У якій області України ви проживаєте? (оберіть одну відповідь)

- Вінницька
- Волинська
- Дніпропетровська
- Донецька
- Житомирська
- Закарпатська
- Запорізька
- Івано-Франківська
- м.Київ
- Київська
- Кіровоградська
- Луганська
- Львівська
- Миколаївська
- Одеська
- Полтавська
- Рівненська
- Сумська
- Тернопільська
- Харківська
- Херсонська
- Хмельницька
- Черкаська
- Чернівецька
- Чернігівська

5.5 Ваш освітній рівень? (оберіть одну відповідь)

- Без освіти
- Початкова освіта
- Середня освіта
- Професійно-технічна освіта
- Неповна вища освіта
- Бакалавр / магістр або еквівалент
- Кандидат наук та вище

5.6 Скільки разів на тиждень ви викидаєте сміття? (оберіть одну відповідь)

- 1 раз на тиждень і менше
- 2-3 рази на тиждень
- 4-6 разів на тиждень
- 7 разів на тиждень і більше

5.7 Хто в першу чергу відповідає за поводження з відходами у вашому домогосподарстві? (оберіть одну відповідь)

- Я
- Моя дружина
- Мій чоловік
- Моя мама
- Мій тато
- Моя дочка
- Мій син
- Інші

Інші (вказіть)

5.8 Як би ви оцінили ваш фінансовий стан? (оберіть одну відповідь)

- Не вистачає навіть на продукти харчування
- Вистачає лише на продукти харчування
- Вистачає загалом на прожиття
- Вистачає на все необхідне, але нам не до заощаджень
- Вистачає на все необхідне, робимо заощадження
- Живемо у повному достатку
- Не бажаю відповідати

5.9 Як давно проблема поводження з відходами та їх утилізація стали для вас актуальною? (оберіть одну відповідь)

- Впродовж останнього року
- від 1 до 2 років тому
- від 3 до 4 років тому
- від 6 до 10 років тому
- більше 10 років тому
- Я не звертаю увагу на цю проблему

5.10 Використання даних

- Якщо ви бажаєте, щоб ваш досвід НЕ використовувався в наукових публікаціях (він не буде містити ідентифікаційної інформації), поставте цей прапорець. В іншому випадку ваша історія може бути використана для пояснення закономірностей, які спостерігаються в даних.

Дякуємо за вашу історію! Натисніть Зберегти, щоб завершити заповнення анкети

Якщо ви бажаєте пізніше отримати посилання на результати дослідження, додайте свою адресу електронної пошти у форму Google, яка відкриється після збереження анкети.
